C/2025/105

10.1.2025.

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums

Ceļā uz ES pamatiniciatīvu veselības jomā

(Pašiniciatīvas atzinums)

(C/2025/105)

Ziņotājs: ***Alain COHEUR***

Padomnieks	Martini HAGIEFSTRATIOU (III grupas ziņotājam)
Pilnsapulces lēmums	15.2.2024.
Juridiskais pamats	Reglamenta 52. panta 2. punkts Pašiniciatīvas atzinums
Atbildīgā specializētā nodaļa	Nodarbinātības, sociālo lietu un pilsoniskuma specializētā nodaļa
Pieņemts specializētās nodaļas sanāksmē	3.10.2024.
Balsojuma rezultāts (par / pret / atturas)	69/0/11
Pieņemts plenārsesijā	23.10.2024.
Plenārsesija Nr.	591
Balsojuma rezultāts (par / pret / atturas)	202/0/6

1. Secinājumi un ieteikumi

1.1. EESK vēlas, lai 2024.–2029. gada pilnvaru termiņā kā politiska perspektīvas vīzija veselības jomā tiktu īstenota Eiropas pamatiniciatīva, kas būtu balstīta uz universāluma, kvalitātes, piekļūstamības, solidaritātes un iekļautības principiem ([1]). Šīs iniciatīvas mērķis ir Eiropas Savienībā izstrādāt transversālu veselības struktūru. Vispārējām tiesībām uz veselību kā "Eiropas izvēlei", kas balstīta uz Eiropas sasniegumiem un īstenota ar Eiropas Savienības atbalstu dalībvalstīm, politikas pamatnostādnēs 2024.–2029. gadam ir jādod viena no galvenajām vietām. EESK aicina visus lēmumu pieņēmējus un Eiropas pārstāvjus apņemties strādāt pie integrētas veselības politikas un veselības jomā pastāvošās nevienlīdzības mazināšanas.

1.2. EESK uzskata, ka, domājot par pastiprinātu solidaritāti un sadarbību veselības jomā, ceļveža stratēģiskajiem pīlāriem ir jābūt šādiem.

— Eiropas aprūpes un veselības garantijas ieviešana pēc jau pastāvošās Eiropas Aprūpes stratēģijas parauga ([2]), izstrādājot ieteikumu, kurā tiktu noteikti veselības jomas daudzgadu mērķi (vajadzības saistot ar budžetu) ES mērogā un iespēja laika gaitā pārtapt par saistošu juridisku dokumentu, piemēram, direktīvu.

— pieejas "viena veselība" konkretizācija, koordinējot cilvēku, dzīvnieku, augu un vides veselības politiku un ņemot vērā pieeju "veselība visās politikas jomās", starpdisciplināru sadarbību, koordinētu uzraudzību, datu apmaiņu starp nozarēm un uzlabotu profilaksi, tostarp zoonotisko slimību apkarošanas jomā, rezistenci pret antimikrobiāliem līdzekļiem, pārtikas nodrošinājumu un ekosistēmu saglabāšanu, lai efektīvi pārvaldītu kopīgos veselības riskus;

([1]) OV C 146, 22.6.2006., 1. lpp.
([2]) Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu "Komisijas paziņojums Eiropas Parlamentam, Padomei, Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejai un Reģionu komitejai "Eiropas Aprūpes stratēģija"" (COM(2022) 440 final) (OV C 140, 21.4.2023., 39. lpp.).

— digitalizācijas potenciāla un mākslīgā intelekta izmantošana veselības aprūpes sistēmas modernizācijas nolūkā, paralēli izstrādājot kiberdrošības un iekļautības pamatnostādnes un iekļautības vajadzībām stiprinot iedzīvotāju un veselības aprūpes speciālistu digitālās spējas veselības jomā;

— Eiropas finanšu instrumentu uzturēšana ar mērķi atbalstīt valstu veselības jomas iniciatīvas un finansējumu;

— prioritāte jāpiešķir sociāliem un veselības aprūpes ieguldījumiem, ņemot vērā, ka tie var pozitīvi ietekmēt ekonomikas izaugsmi, produktivitāti un konkurētspēju ([3]);

— stratēģijas "ne tikai izaugsme" perspektīvā jāatbalsta integrēts rezultātu pārskats par sociāli ekonomiskajām, veselības un vides reformām, pārorientējot ES mērķus uz labklājību un dzīves kvalitāti; ar mērķi virzīt veselības aprūpes politikas nostiprināšanu Eiropas mērogā būtu jāizstrādā rādītājs, kas atspoguļotu ieguldījumus veselības aprūpes popularizēšanas un prevencijas dimensijā, kā arī ietekmes analīze veselības jomā;

— mērķētu ieguldījumu plāna izstrāde, lai uzlabotu spējas un celtu aprūpes profesiju un veselības aprūpes personāla prestižu, šajā nolūkā izmantojot trīskāršu plānošanas, izglītošanas (tostarp progresīvu paņēmienu jomā) un pārvaldības dinamiku;

— ES un Pasaules Veselības organizācijas (PVO) Eiropas biroja sadarbības konkretizācija ar mērķi paturēt, piesaistīt un atbalstīt veselības aprūpes personālu, tostarp medicīnas māsas, kuru nepietiekamība palielinās;

— darba aizsardzības uzlabošana, it īpaši izmantojot arodmedicīnu un veselības skrīningu darba vidē;

— ES rīcības plāna ieviešana reto slimību jomā un reto slimību valstu plānu izstrāde ar mērķi stiprināt ES un dalībvalstu saskaņotos atbildes pasākumus ([4]).

1.3. EESK uzstāj, ka veselības diplomātija ES ārpolitikā būtu jāintegrē kā maigās varas instruments ([5]). Ir jāveido iniciatīvas, lai pierādītu ES apņemšanos domāt par veselību pasaules mērogā un kļūt par veselības pārvaldības celmlauzi un par solidaritātes veicinātāju veselības jomā starptautiskā mērogā.

1.4. EESK atgādina, ka par vienu no galvenajiem uzdevumiem sabiedrības veselības jomā tiek uzskatīta ES un tās dalībvalstīs novēroto būtisko un iesīkstējušo atšķirību novēršana. EESK norāda uz Konferenci par Eiropas nākotni, kurā iecerēts izmantot visas pašreiz līgumos paredzētās kompetences un vienlaikus turpināt juridiskās stiprināšanas darbu.

1.5. EESK vēlas, lai veselības prioritāšu noteikšanā un pārraudzībā institucionalizētā veidā tiktu iesaistīta arī pilsoniskā sabiedrība ([6]). Sociālais dialogs arī turpmāk būs oficiālais un priviliģētais mehānisms sociālo partneru iesaistīšanai veselības politikā.

2. **Eiropas veselības savienības izveide**

2.1. ES ir skārušas vairākas krīzes, kas likušas dalībvalstīm un Eiropas iestādēm būt savstarpēji solidārām, un tā rezultātā ir tapis apjomīgs Eiropas Savienības veselības tiesību aktu kopums.

2.2. Eiropas veselības savienības vienīgais mērķis nevar būt cīņa pret pandēmijām – tam ir jābūt vispārējai veselībai un jāietver veselības aprūpes pakalpojumu kvalitātes un piekļūstamības universālums, veicināšanas un primārās, sekundārās un terciārās profilakses politikas un pasākumu izstrāde, ietverot nemedicīniskos determinantus.

([3]) Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums – Ilgtermiņā iekļaujošas izaugsmes veicināšana ar reformām un ieguldījumiem (prezidentvalsts Beļģija pieprasīts izpētes atzinums) (OV C, C/2024/3378, 31.5.2024., ELI: https://eur-lex.europa.eu/eli/C/2024/3378/oj).

([4]) Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu "Spēcīgas Eiropas solidaritātes nodrošināšana reto slimību pacientiem" (pašiniciatīvas atzinums) (OV C 75, 28.2.2023., 67. lpp.).

([5]) Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu "Komisijas paziņojums Eiropas Parlamentam, Padomei, Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejai un Reģionu komitejai "ES Globālās veselības stratēģija – Labāka veselība visiem mainīgā pasaulē"" (COM(2022) 675 final) (OV C, C/2023/883, 8.12.2023., ELI: http://data.europa.eu/eli/C/2023/883/oj).

([6]) Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu "Pilsoniskā dialoga un līdzdalības demokrātijas stiprināšana ES: turpmākie pasākumi" (izpētes atzinums pēc ES prezidentvalsts Beļģijas pieprasījuma) (OV C, C/2024/2481, 23.4.2024., ELI: http://data.europa.eu/eli/C/2024/2481/oj).

2.3. EESK uzstāj, ka turpmāk ir jāīsteno spēcīga programma un atbalsta veselības pamatiniciatīvu, kas atbilst ES stratēģiskai programmai 2024.–2029. gadam ([7]), "Padomes secinājumiem par Eiropas veselības savienības nākotni" ([8]) un Eiropas Komisijas paziņojumam "Eiropas veselības savienība" ([9]) un tas ir jādara komplementāri un sinerģijā ar zaļo kursu, zilo kursu, kā arī ar ilgtspējīgas attīstības mērķiem.

2.4. Lai gan ES ir izstrādājusi juridiskos satvarus un iniciatīvas iedzīvotāju veselības aizsardzībai un uzlabošanai, daudzi mērķi tomēr nav sasniegti, jo ir pietrūcis kompetences. Veselības Eiropa galvenokārt ir attīstījusies kā atbalsts svarīgiem tādiem Eiropas veidošanas pamatelementiem kā iekšējais tirgus un vienotā valūta, taču veselības dimensija, kuras saistībā Eiropas Savienībai ir piešķirta atbalsta kompetence, nav pietiekami ņemta vērā.

2.5. Dažādu iekšējā tirgus pīlāru vajadzībām ir tapuši konkrēti tiesību akti ar mērķi radīt labvēlīgus apstākļus preču un pakalpojumu, kas ietekmē veselību (medicīnas ierīces, farmaceitiskie produkti), kā arī cilvēku (profesionālo kvalifikāciju savstarpējā atzīšana) brīvai apritei.

2.6. Ar saviem izšķirīgajiem spriedumiem, kas balstīti uz tādiem pamatprincipiem kā personu brīva pārvietošanās un tiesības uz sociālo aizsardzību un veselību, Eiropas Savienības Tiesa ir būtiski ietekmējusi piekļuvi pārrobežu veselības aprūpei.

2.7. EESK iesaka ar visaptverošu un integrētu pieeju stiprināt ES noturību veselības jomā un vienotajā tirgū garantēt veselības aprūpes pakalpojumu piekļuves vienlīdzību saistībā ar principiem, kas minēti *Enrico Letta* ziņojumā ([10]).

2.8. EESK uzsver, ka veselības aizsardzība ir viens no sabiedriskajiem pamata pakalpojumiem, kura īstenošanas nolūkā, piemērojot PVO atbalstīto visaptverošo veselības definīciju, būtu jāievieš vispārējas piekļuves princips. Šajā nolūkā katrai no dalībvalstīm, ievērojot vispārīgās intereses, ir tiesības organizēt savus veselības pakalpojumus un izvēlēties tādu juridisko formu, kas ir piemērota darījumdarbības veidu daudzveidībai, kura ietver arī veselību, sociālo ekonomiku un dažādus tās elementus: savstarpējā labuma sabiedrības un kooperatīvus. Eiropas dinamikai ir jāpalīdz dalībvalstīm stiprināt veselības aizsardzības sistēmas.

2.9. EESK konstatē, ka pastāvošie ar veselību saistīto problēmu pārvarēšanas mehānismi joprojām ir sadrumstaloti un ka mērķi nav transversāli integrēti visās ES politikas jomās. Komiteja aicina Eiropas iestādes pamatiniciatīvu un īstenošanas ceļvedi paaugstināt līdz pilntiesīgai stratēģiskai prioritātei un to saskaņot ar Eiropas sociālo tiesību pīlāru, zaļo paktu, zilo paktu, ekonomikas pārvaldību, digitālo desmitgadi, industriālo un konkurētspējas stratēģiju, kā arī ar Eiropas Demokrātijas rīcības plānu.

3. **Pamatiniciatīvas modelis un komponenti**

3.1. EESK aicina Eiropas Komisiju un dalībvalstis atsākt pārdomas par to, kā īstenot priekšlikumu par Eiropas aprūpes un veselības garantiju, turpinot ar Aprūpes stratēģiju iesākto darbu un par paraugu ņemot tādas jau pastāvošas garantijas kā Garantija jauniešiem un Garantija bērniem. Mērķis ir garantēt vispārējas tiesības uz veselību un šajā nolūkā nodrošināt taisnīgu un kvalitatīvu veselības aprūpi visiem Eiropas iedzīvotājiem.

([7]) https://www.consilium.europa.eu/lv/european-council/strategic-agenda-2024-2029/.
([8]) https://www.consilium.europa.eu/lv/press/press-releases/2024/06/21/european-health-union-council-calls-on-commission-to-keep-health-as-a-priority/#:~:text=Les%20conclusions%20du%20Conseil%20mettent,des%20d%C3%A9c%C3%A8s%20dans%20l'UE.
([9]) COM(2024) 206 final.
([10]) https://www.consilium.europa.eu/media/ny3j24sm/much-more-than-a-market-report-by-enrico-letta.pdf.

3.2. Šīs pamatiniciatīvas ietvaros EESK aicina Savienības līmenī ievērot vienotu pieeju, kas būtu balstīta uz šādiem pīlāriem:

— atbalsts integrētās pieejas "Viena veselība" izvēršanas un īstenošanas turpināšanai, uzlabojot cilvēku, dzīvnieku, augu un vides veselības politikas koordināciju;

— prioritāte veselības digitalizācijai, kas ir veselības aprūpes sistēmu modernizācijas priekšnoteikums, un vienlaikus nodrošināt optimālu datu aizsardzību;

— veicināt Eiropas suverenitāti veselības jomā un ieguldīt pētniecībā;

— veselības jomā stratēģiskā autonomija un rūpnieciskā ražošana;

— samazināt nevienlīdzību veselības jomā, šajā nolūkā uzlabojot piekļuvi aprūpei un tās kvalitāti, un koncentrēties uz retajām slimībām un citām nepietiekami diagnosticētām pataloģijām;

— koordinācija starp veselību, sociālo jomu un vienoto tirgu, pateicoties labākai veselības aprūpes, sociālās un ekonomiskās politikas integrācijai, šajā nolūkā pārskatot Eiropas noteikumus.

3.3. EESK atgādina, ka šīs pamatiniciatīvas pīlāru finansēšanai ir nepieciešams liels Eiropas budžets, kam jāpapildina valstu budžeti. EESK atgādina, ka ir jāpiemēro solidaritātes princips, jo papildus publiskajam finansējumam būtu jāizmanto arī inovatīvi finansēšanas veidi.

3.4. EESK vēlas, lai atbilstoši vispārības interesēm, kā arī ņemot vērā laikposmā no 2019. gada līdz 2024. gadam ar strukturētas plānošanas palīdzību gūtos panākumus un ejot par tiem tālāk, tiktu piemērots vispārējas piekļuves princips. ES ir jāturpina gatavošanās jaunām veselības krīzēm, kā arī ieguldījumi stratēģiskās iniciatīvās, kuru mērķis ir uzlabot veselību, aizsargāt cilvēkus un nostiprināt veselības sistēmas.

4. **Vispārīgas piezīmes – pieejas "Viena veselība" īstenošana**

4.1. Ļoti svarīga ir ilgtermiņa veselības stratēģija, kas balstīta uz pieeju "Viena veselība", kura vajadzīga, lai palielinātos cilvēku, dzīvnieku, augu un ekosistēmu noturība un būtu iespējams rīkoties valstu savstarpējās atkarības apstākļos. Lai to būtu iespējams īstenot, ir jāizveidojas kolektīvai izpratnei, kā arī jānotiek attieksmes un rīcības maiņai vietējā, reģionālā un globālā līmenī. Lai politikas izstrādē un starp politikas jomām samazinātu norobežošanos, ir jāiet daudz tālāk.

4.2. EESK atzinīgi vērtē darbu, ko Eiropas Komisija uzsākusi saistībā ar koncepciju "Viena veselība" un kas vērsts uz tās efektīvu un konkrētu piemērošanu.

4.3. EESK atbalsta 2023. gada novembrī Luksemburgas konferencē sniegtos ieteikumus šīs pieejas attīstīšanai un piemērošanai. Tie ir šādi:

— visu dalībnieku (zinātnieku, politiķu, augstskolu pasniedzēju, administratoru) sadarbības stiprināšana;

— koordinācijas uzlabošana starp Eiropas aģentūrām un dažādiem Eiropas Komisijas ģenerāldirektorātiem, konkrēti, izveidojot starpaģentūru darba grupu "Viena veselība" un pārstrukturējot Veselības ĢD par direktorātu, kura uzdevums būtu pieeja "Viena veselība" un kompetence – transversāla (pārsniedz direkcijas ietvarus);

— atbalsts pieejas īstenošanai un darbības uzsākšanai valstu un reģionu līmenī, izmantojot daudzlīmeņu pārvaldību.

4.4. EESK atbalsta COP28 laikā Eiropas Savienības parakstītās starptautiskās deklarācijas par klimatu un veselību piemērošanu.

4.5. Ņemot vērā triju faktoru (klimata pārmaiņas, biodaudzveidības zudums un piesārņojums) izraisīto globālo krīzi un tās negatīvo ietekmi uz veselību, EESK aicina Eiropas Savienību un dalībvalstis aktīvāk pārdomāt mūsu attiecības ar dabu, to atjaunot, izbeigt piesārņošanu, mazināt klimata pārmaiņas un īstenot pielāgošanās pasākumus, lai aizsargātu visu iedzīvotāju veselību. Temperatūras kāpums, ekstremāli meteoroloģiskie notikumi un piesārņojums reizēm cilvēku veselību ietekmē ne tikai tiešā veidā, bet skar arī hronisku un pārnēsājamu slimību izplatību.

4.6. EESK iesaka ES izstrādāt pamatīgāku sabiedrības veselības politiku, kurā būtu pilnībā iekļautas sekas un riski, kurus radījusi triju faktoru izraisītā globālā krīze. Tas ietver pētniecības izvēršanu un ar klimatu, vidi un piesārņojumu saistīto veselības rādītāju pārraudzību, agrīnās brīdināšanas un reaģēšanas sistēmu pilnveidi, kā arī ieguldījumus pret klimata pārmaiņām noturīgā veselības infrastruktūrā. Turklāt ir būtiski klimata un vides politikā izvēlēties taisnīgu pieeju, kas aizsargātu vājākos. Šādas pieejas saistībā būs jāveic koordinācija starp dažādām nozarēm un disciplīnām, un tā radīs būtisku ieguvumu arī tādās jomās kā pārtikas ražošana, veselīgs uzturs, vides aizsardzība un garīgā veselība.

5. **Veselības un aprūpes digitalizācijas mērķa stiprināšana**

5.1. Mākslīgā intelekta akta un priekšlikuma par Eiropas veselības datu telpu pieņemšanai arī turpmāk ir jābūt prioritātei, it īpaši saistībā ar veselību. Eiropas veselības datu telpas izveide var uzlabot rezultātus pacientiem un veselības pētniecības inovāciju, un tā ir svarīga arī politikai, kas balstīta uz pierādījumiem un vērtībām (*"evidence-informed" and "value-based"*).

5.2. Lai pieeja veidotos visaptveroša un būtu efektīva, ir svarīgi nodrošināt Eiropas veselības datu telpas saderību ar dažādiem tiesību aktiem, īpaši ar priekšlikumu par Mākslīgā intelekta aktu, Vispārīgo datu aizsardzības regulu un pasākumiem, kas paredzēti Medicīnisko ierīču regulā saistībā ar lietojumiem, kas balstīti uz mākslīgo intelektu.

5.3. Laikā, kad norisinās digitālā pārveide, veselības joma piedzīvo daudzus kiberuzbrukumus, tāpēc, lai aizsargātu pacientu un veselības aprūpes speciālistu personas datus, ir svarīga horizontāla Eiropas kiberdrošības politika. Eiropas veselības datu telpa ietver virkni kiberdrošības noteikumu un uzsver spēcīgas kiberdrošības nepieciešamību, savukārt EESK plašāk izceļ nepieciešamību turpināt Eiropas globālo kiberdrošības stratēģiju, kas ietver tādus proaktīvus pasākumus kā šifrēšanu, piekļuves kontrole un tīkla segmentēšana, kuru mērķis ir aizsargāt iedzīvotāju veselību un tiesības uz veselību.

5.4. Digitālās pārmaiņas veselības jomā ir jāskata kā instruments, kas kalpo iedzīvotāju pamattiesību nodrošināšanai un pacientu un veselības aprūpes speciālistu cilvēcisko attiecību stiprināšanai, jo palielinās laiks, kas tiek veltīts ārstēšanai.

5.5. EESK piekrīt PVO Eiropas biroja raizēm par digitālo plaisu ([11]) un atgādina, ka aptuveni pusei Eiropas iedzīvotāju nav digitālo prasmju ([12]). Steidzami ir jāpalielina digitālā kultūra un jāstiprina iedzīvotāju un veselības aprūpes speciālistu digitālās spējas, ja mēs vēlamies, lai Eiropas veselības datu telpa nestu ieguvumu visiem.

5.6. EESK aicina kopīgi strādāt pie veselības jomas digitālās pratības programmām un galveno uzmanību veltīt iedzīvotāju zināšanu un kompetenču veidošanai veselības jomā, lai viņi lēmumus par savu veselību varētu pieņemt, būdami informēti. Vienlaikus ar šīm programmām ir jānodrošina, lai pastāvīgi tiktu atjauninātas veselības pakalpojumu sniedzēju zināšanas. Viena no iniciatīvām varētu būt ES mēroga tiešsaistes platforma, kurā tiktu piedāvāti izglītības resursi veselības jomā, kas būtu pieejami visiem iedzīvotājiem, kā arī veselības aprūpes speciālistiem.

6. **Eiropas ekonomiskās suverenitātes un labklājības palielināšana**

6.1. Ņemot vērā stratēģiskās ievirzes, kas noteiktas stratēģiskajā ziņojumā par Eiropas vienoto tirgu ([13]) un stratēģiskajā ziņojumā par Eiropas konkurētspēju EESK aicina nostiprināt Eiropas vienotā tirgus sociālo un veselības dimensiju, lai nodrošinātu taisnīgu tā pozitīvās ietekmes sadalījumu starp visiem ES iedzīvotājiem, un šajā nolūkā atbalstīt sociālās ekonomikas organizācijas, veicināt veselības aprūpes personāla sagatavošanu un viņu apstākļus, kā arī paredzēt, lai visi ES iedzīvotāji visos apstākļos varētu ilgtspējīgi un taisnīgi piekļūt veselībai. Šīs pieejas mērķis ir aizsargāt individuālās brīvības un stiprināt sociālo noturību un solidaritāti mainīgajos demogrāfiskajos un ekonomiskajos apstākļos.

([11]) https://www.who.int/europe/en/news/item/05-09-2023-digital-health-divide--only-1-in-2-countries-in-europe-and-central-asia-have-policies-to-improve-digital-health-literacy--leaving-millions-behind.
([12]) https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/lv/ip_22_4560.
([13]) https://www.consilium.europa.eu/media/ny3j24sm/much-more-than-a-market-report-by-enrico-letta.pdf.

6.2. EESK norāda, ka veselības aprūpes personāla darba apstākļiem un atalgojumam ir jāuzlabojas tā, lai vajadzības veselības jomā tiktu apmierinātas pilnā apmērā, un ka tas ir jāpanāk, izmantojot trīskāršu plānošanas, izglītošanas (tostarp progresīvu paņēmienu jomā) un pārvaldības dinamiku, kas dotu iespēju, garantējot šos pakalpojumus visu dalībvalstu iedzīvotājiem, sasniegt vispārējo veselības mērķi. EESK uzskata, ka ir jākonkretizē ES un PVO Eiropas biroja sadarbība ar mērķi paturēt, piesaistīt un atbalstīt veselības aprūpes personālu, tostarp medicīnas māsas, kuru nepietiekamība palielinās.

6.3. EESK mudina Eiropas veselības sistēmām ieviest daudzgadu finansēšanas un ieguldījumu mehānismu, kurā būtu ņemti vērā iepriekšējo krīžu, piemēram, Grieķijas parāda, saistībā izdarītie secinājumi, un tādējādi novērst iespēju, ka budžeta ierobežojumu dēļ varētu tikt apdraudēta valstu spēja uzturēt efektīvus un iekļaujošus veselības aprūpes pakalpojumus.

6.4. EESK vēlas, lai ES fiskālā sistēma tiktu piemērota ilgtspējīgas atveseļošanās un taisnīgas pārkārtošanās perspektīvā un tiktu garantēti pamatoti sociālie un veselības ieguldījumi.

6.5. Virzībā uz tādu sociāli ekonomisko pārvaldību, kuras centrā būtu labbūtība un pilnīga veselība, EESK mudina ES un dalībvalstis budžeta noteikumu pārskatīšanu īstenot šādi:

— piemērot integrētu rezultātu pārskatu, kas ietvertu ekonomisko, sociālo un vides rezultātu rādītājus;

— piemērot stratēģiju, kas sniegtos tālāk par izaugsmi un izceltu dzīves kvalitāti;

— saistoši izstrādāt un ieviest Eiropas dzīves kvalitātes rādītāju, kas būtu balstīts uz veselības izaugsmes standartu, un to saistīt ar veselības mērķiem, kuri kalpotu par atskaites punktu panākumiem veselības veicināšanas, slimību novēršanas, ārstēšanas un veselības integrētas aprūpes jomā;

— veidot veselības profilaksi un popularizēt veselībai labvēlīgu dzīves veidu un vidi;

— veicināt garīgo veselību un vispārējo labbūtību;

— hronisku slimību un infekcijas slimību novēršana, kā arī darba aizsardzība;

— lai nodrošinātu saskaņotību ar veselības jomu, ieviest ietekmes sadalījuma izvērtēšanu visām jaunajām ES politikas nostādnēm;

— izstrādāt veselības sistēmu stiprināšanai paredzētu mērķētu ieguldījumu plānu, kas stiprinātu spējas un veselības aprūpes personāla atalgojumu, kā arī koordinēt veselības aprūpes specializācijas centru tīklus;

— izveidot formālu un pastāvīgu pilsoniskās sabiedrības organizāciju iesaistes mehānismu, kurā norisinātos strukturēta un regulāra sadarbība saistībā ar Eiropas pusgada prioritāšu definēšanu;

7. **Daudzfaktoru nevienlīdzības novēršana veselības jomā**

7.1. Ņemot vērā problēmas, kas apgrūtina mūsu veselības sistēmu, nevienlīdzības samazināšanai aprūpes piekļūstamības jomā ir jākļūst par tādas Eiropas stratēģijas mērķi, kas balstīta uz iekļaušanu un solidaritāti.

7.2. Līdztekus mūsu individuālajiem ģenētiskajiem faktoriem un dzīves veida izvēlei, veselību nosaka daudzi un dažādi personiskie, sociālie, ekonomiskie un vides faktori. Tādas Eiropas iniciatīvas kā "Veselīgāka sabiedrība" ([14]) ir jāstiprina un jādaudzveidīgo.

7.3. Dalībvalstu veselības apdrošināšanas mehānismi ir atšķirīgi, bet dažās no tām līdzās obligātajai veselības apdrošināšanai pastāv papildu atmaksas shēmas, kuras nodrošina dažādi ekonomikas un ārpus tās pastāvoši dalībnieki. EESK atgādina, ka šo sistēmu kopumam ir jāpalīdz nodrošināt visiem iedzīvotājiem pēc iespējas vieglāku finansiālo piekļūstamību veselības aprūpei.

7.4. EESK iesaka izveidot veicinošas programmas, lai mudinātu veselības aprūpes speciālistus strādāt nepietiekami apkalpotās teritorijās, tostarp medicīnas tuksnešos uz salām un laukos.

([14]) https://health.ec.europa.eu/non-communicable-diseases/healthier-together-eu-non-communicable-diseases-initiative_en?prefLang=en.

7.5. EESK konstatē, ka darba aizsardzības uzlabošanās ir būtisks Eiropas sociālo tiesību pīlāra rīcības plāna elements, kas, darbību saskaņojot ar dalībvalstīm, Eiropas Savienībai ir jāatbalsta konkrēti ar arodmedicīnas palīdzību un veicot veselības skrīningu darba vidē. EESK uzstāj, ka ir pareizi jāīsteno direktīva par darba ņēmēju aizsardzību pret risku, kas saistīts ar kancerogēnu vai mutagēnu vielu iedarbību darbā ([15]).

7.6. Lai uzlabotu nepārnēsājamu slimību profilaksi, ir nepieciešams visās nozaru politikas jomās ievērot veselības aspektus un tos koordinēt:

— īstermiņā: stiprināt un koordinēt pasākumus dalībvalstu starpā, kas uzlabo veselības profilakses pasākumus;

— vidējā termiņā: apkopot, pilnveidot un izplatīt labāko praksi profilakses jomā ar mērķi palielināt pasākumu efektivitāti un dot dalībvalstīm iespēju risināt tieši specifiskās vajadzības;

— ilgtermiņā: uzturēt pastāvīgus ieguldījumus un spēcīgu politisko apņēmību, lai nodrošinātu veselības profilakses politikas ilgtspējīgu integrāciju un piemērošanu visos pārvaldības līmeņos.

7.7. EESK mudina Eiropas Savienību kļūt par celmlauzi, piemērojot Starptautiskās Darba organizācijas secinājumus par pienācīgas kvalitātes nodarbinātību un par aprūpes ekonomiku laikā, kad paātrinās novecošana, kas izceļ neatbilstību starp veselības aprūpes pakalpojumu pieprasījumu un piedāvājumu un nepilnības aprūpes piekļuvē, lai gan kvalitatīvi pakalpojumi ir ārkārtīgi vajadzīgi.

7.8. Stiprinot 24 Eiropas references tīklus reto slimību jomā un izvēršot kopīgo rīcību *JARDIN*, ir kļuvusi skaidrāka nepieciešamība šos tīklus iekļaut valstu veselības sistēmās un nodrošināt to dzīvotspēju nākotnē, izmantojot koordinētus valstu reto slimību plānus visās dalībvalstīs. Eiropas partnerība reto slimību jomā un tai piemēroti ilgtspējīgi finanšu resursi ir to pacientu un viņu tuvinieku dzīves apstākļu uzlabošanas priekšnoteikums, kuri dzīvo ar retām slimībām, un tāpēc ir jāizstrādā horizontāla politikas un prakses ietvarstruktūra, kopīgi jāizmanto ekspertzināšanas, jānosaka savstarpēji savienotie specializācijas centri, jākoordinē valstu plāni un sasniedzamie mērķi, kā arī aprūpes modeļu inovācijas dinamika. Šajā saistībā ir svarīgi attīstīt tādus daudzsološus ārstēšanas līdzekļus kā radioaktīvie izotopi, un tie jāiekļauj dalībvalstu veselības sistēmās.

8. **Eiropas veselības savienības nākotne**

8.1. EESK mudina ar lielāku Eiropas mobilizāciju veselības jomā 2024. –2029. gada pilnvaru termiņu aizvadīt zem Eiropas dzīves kvalitātes un sociālo tiesību zīmes. EESK uzsver, ka ir vajadzīga savstarpēji atkarīga pārkārtošanās: sociālais taisnīgums, daudzdimensiju konkurētspēja, ekonomikas ilgtspēja, digitālā iekļautība, vides stabilitāte, ģeogrāfiskais taisnīgums, demokrātiska attīstība un starptautiskā solidaritāte un noturība kā galvenā nostādne pēcpandēmijas pasākumu saistībā.

8.2. Turpinot veselības savienības jomā iesākto darbu, Eiropas iestādēm ir jāpastiprina dalībvalstīm sniegtais atbalsts un jāīsteno visi pasākumi, kas ietverti ziņojumā un iestāžu deklarācijā, kuri pieņemti Konferencē par Eiropas nākotni ([16]), kurā EESK aktīvi piedalījās. EESK uzsver nepieciešamību:

— stiprināt Eiropas veselības savienības lomu un tās likumisko statusu ar mērķi samazināt ES konstatētās atšķirības veselības aprūpes ziņā;

— palielināt ES veselības jomas iniciatīvu atpazīstamību un efektivitāti;

— uzlabot tiesību uz veselību jomā paredzētās politikas konsekvenci, uzmanību veltot arī subsidiaritātei.

([15]) OV L 88, 16.3.2022., 1. lpp.
([16]) https://www.consilium.europa.eu/lv/policies/conference-on-the-future-of-europe/.

8.3. EESK iesaka Eiropas Savienībai un dalībvalstīm globālās veselības jomā uzņemties noteicošu lomu un īstenot konkrētus pasākumus, lai veicinātu virzību uz vispārējo veselības apdrošināšanu. EESK aicina ANO ietvaros īstenot efektīvu daudzpusējo sadarbību. Ir ļoti svarīgi paplašināt divpusējās, reģionālās un pasaules līmeņa partnerības. EESK uzstāj arī uz nepieciešamību kolektīvi stiprināt globālās veselības finansēšanu, atbalstīt valstu resursu mobilizēšanu partnerības valstīs un ieviest konsekventu globālo veselības diplomātiju. Lai nodrošinātu šo iniciatīvu panākumus, ES delegācijās ir jāpalielina spējas veselības jomā un regulāri jāseko līdzi panākumiem un ES Globālās veselības stratēģijas ietekmei ([17]).

Briselē, 2024. gada 23. oktobrī

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas
priekšsēdētājs
Oliver RÖPKE

([17]) https://www.consilium.europa.eu/lv/press/press-releases/2024/01/29/eu-global-health-strategy-council-approves-conclusions/.